

POSTANOWIENIE

Dnia 10 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z wniosku L. N.
przy uczestnictwie E. U.
o zniesienie współwłasności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 kwietnia 2019 r.,
zażalenia uczestnika postępowania
na postanowienie Sądu Okręgowego w S.
z dnia 31 października 2018 r., sygn. akt IV Ca (...); IV Cz (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie pozostawiając orzeczenie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawca - L. N., przy udziale uczestnika postępowania E. U., złożył wniosek o zniesienie współwłasności niezabudowanej nieruchomości rolnej, położonej w miejscowości R., gmina C., składającej się z działek gruntu nr 418/41, 418/42, 418/43 i 418/44 o powierzchni 67,0741 ha, dla której Sąd Rejonowy w C. Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) wartości 2.680.000,00 złotych, przez przyznanie wnioskodawcy części nieruchomości o

powierzchni 63,2341 ha, a uczestnikowi części nieruchomości o powierzchni 3,84 ha oraz o zniesienie współwłasności niezabudowanej nieruchomości rolnej, położonej w miejscowości R., gmina C., składającej się z działki gruntu nr 418/36 o powierzchni 49,7534 ha, dla której Sąd Rejonowy w C. Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) o wartości 1.960.000 złotych, przez przyznanie wnioskodawcy części nieruchomości o powierzchni 46,7534 ha, a uczestnikowi części nieruchomości o powierzchni 3 ha, a nadto o zasądzenie od uczestnika postępowania na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że nieruchomości powyższe stanowią współwłasność wnioskodawcy i uczestnika postępowania w udziałach: 632341/760741 - wnioskodawca L. N. i uczestnik postępowania 38400/670741 (dla nieruchomości o powierzchni 67,0741 ha) oraz 467534/497534 - wnioskodawca i 30000/497534 – uczestnik postępowania (dla nieruchomości o powierzchni 49,7534 ha).

Postanowieniem z dnia 28 maja 2018 r. (sygn. akt I Ns (...)) Sąd Rejonowy w C.:

1. ustalił, że wnioskodawca L. N. w udziale wynoszącym 467534/497534 i uczestnik postępowania E. U. w udziale wynoszącym 30000/497534 są współwłaścicielami nieruchomości gruntowej - działka nr 418/36 o powierzchni 49,7534 ha, położonej w R., dla której Sąd Rejonowy w C. Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) o wartości 1.914.200 zł;

2. ustalił, że wnioskodawca L. N. w udziale wynoszącym 632341/670741 i uczestnik postępowania E. U. w udziale wynoszącym 38400/670741 są współwłaścicielami nieruchomości gruntowej, składającej się z działek 418/41, 418/42, 418/43 i 418/44, o powierzchni 67,0741 ha, położonej w R., dla której Sąd Rejonowy w C. Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) o wartości 2.584.520 zł;

3. ustalił, że wartość przedmiotu sprawy wynosi kwotę 4.498.720 zł;

4. dokonał zniesienia współwłasności nieruchomości opisanej w punkcie 1 ww. postanowienia w ten sposób, że przyznał ją na wyłączną własność wnioskodawcy L. N.;

5. dokonał zniesienia współwłasności nieruchomości opisanej w punkcie 2 ww. postanowienia w ten sposób, że: a) działkę gruntu nr 418/42 o powierzchni 5.8363 ha o wartości 247.120,00 zł oraz działkę gruntu 418/41 o powierzchni 0,3815 ha o wartości 10.800 zł przyznał na wyłączną własność uczestnika postępowania E. U., b) działkę gruntu 418/44 o powierzchni 48,2142 ha o wartości 1.823.900,00 złotych oraz działkę gruntu 418/43 o powierzchni 12,6421 ha o wartości 502.700 złotych przyznał na wyłączną własność wnioskodawcy L. N. Ponadto Sąd ten zobowiązał wnioskodawcę do wydania uczestnikowi postępowania działki gruntu nr 418/42 i 418/41 opisane w punkcie 4a postanowienia oraz orzekł o kosztach postępowania.

Po rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy, postanowieniem z dnia 31 października 2018 r. Sąd Okręgowy w S. uchylił orzeczenie Sądu I instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w C. pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania.

Zdaniem Sądu II instancji zasadnicze znaczenia w badanej sprawie ma okoliczność, że będąca przedmiotem postępowania nieruchomość składa się z działek stanowiących grunty orne wykorzystywane rolniczo, na których dodatkowo znajdują się złoża piasku i funkcjonuje na nich kopalnia. Z uwagi na przeznaczenie i rolnicze wykorzystywanie nieruchomości podlegająca podziałowi traktować należy jako gospodarstwo rolne.

Sąd Okręgowy wskazał, że z treści art. 213 § 1 k.c. wynika, że zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego przez podział możliwy jest jedynie wtedy, gdy podział taki nie jest sprzeczny z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej. Jeżeli jest to gospodarstwo rolne w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, to przyznanie gospodarstwa następuje z uwzględnieniem przepisów tej ustawy.

W rozpoznawanej sprawie Sąd I instancji w ogóle nie zbadał czy podział gospodarstwa rolnego odpowiada zasadom prawidłowej gospodarki. Wprawdzie

dopuszczył dowód z opinii biegłego z zakresu rolnictwa na okoliczność dopuszczalności podziału nieruchomości według projektów wnioskodawcy i uczestnika postępowania, ale ani postanowienie Sądu o dopuszczeniu dowodu, ani sama opinia biegłego nie wskazuje by jej przedmiotem była ocena dopuszczalności podziału przez pryzmat zasad prawidłowej gospodarki rolnej.

Zdaniem Sądu odwoławczego nie może być uznane za odpowiedź na to zagadnienie ogólne stwierdzenie zawarte w opinii biegłego R. G., że „przepisy prawa i stanowisko Urzędu Gminy C. nie stanowią przeszkód dla podziału przedmiotowych nieruchomości rolnych i nie stanowią jakiegokolwiek zagrożenia społeczno – gospodarczego.”

Nadto Sąd pierwszej instancji w ogóle nie badał czy będąca przedmiotem podziału nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego i czy istnieje możliwość podziału i czy którykolwiek z uczestników postępowania spełnia przewidziane przepisami tej ustawy wymagania by przyznać mu gospodarstwo.

W konsekwencji Sąd Okręgowy stwierdził, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. przy zastosowaniu art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Uczestnik zaskarżył w całości ww. postanowienie Sądu Okręgowego zarzucając Sądowi drugiej instancji naruszenie art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W celu przeciwdziałania bezzasadnemu uchylaniu przez sądy odwoławcze zaskarżonych apelacją orzeczeń i przekazywaniu spraw do ponownego rozpoznania sądom pierwszej instancji mimo braku przewidzianych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. przesłanek, ustawodawca dopuścił zażalenie do Sądu Najwyższego na kasatoryjne orzeczenia sądu drugiej instancji. Zażalenie to służy kontroli prawidłowości sposobu rozstrzygnięcia, przez wybór orzeczenia kasatoryjnego, które to orzeczenie może jednak zostać wydane wyłącznie w razie wystąpienia przesłanek wskazanych w powołanych przepisach.

Zgodnie z ich treścią, orzeczenie kasatoryjne może zostać wydane tylko w razie nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.) oraz w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy lub konieczności przeprowadzenia w sprawie postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.). Wymaga zatem podkreślenia, że po zmianie art. 386 § 4 k.p.c. z dniem 1 stycznia 2000 r. nawet potrzeba znacznego uzupełnienia postępowego dowodowego nie może stanowić podstawy do wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego. Może nią być - jak wynika jednoznacznie z obecnego brzmienia tego przepisu, tylko konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Należy zauważyć, że w przyjętym w polskim modelu apelacji (apelacja pełna), postępowanie apelacyjne stanowi kontynuację postępowania przed sądem pierwszej instancji, a jego przedmiotem jest także rozpoznanie zgłoszonego w pozwie żądania, nie zaś wyłącznie kontrola zaskarżonego orzeczenia (por. uchwała składu siedmiu sędziów z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55).

„Nierozpoznania istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. powinno być interpretowane, jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 Nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 Nr 3, poz. 36 oraz z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Wszelkie inne wady dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości), nie uzasadniają uchylecia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wszystkie tego rodzaju braki powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu

apelacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, niepubl. oraz z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 68/14, niepubl.).

Odnosząc powyższe rozważania do rozpoznawanej sprawy stwierdzić należy, że przyjęcie przez Sąd Okręgowy, iż Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy jest wadliwe.

Nie powinno budzić wątpliwości, że Sąd I instancji wydał rozstrzygnięcie, które odnosiło się do żądania zawartego we wniosku L. N., a przedmiotem postępowania było zniesienie współwłasności wskazanych w nim nieruchomości.

Jak trafnie podniósł przy tym uczestnik postępowania, wbrew stanowisku Sądu odwoławczego, Sąd I instancji miał na uwadze, że zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego przez podział możliwy jest jedynie wtedy, gdy podział taki nie jest sprzeczny z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej, skoro art. 213 § 1 k.c. przywołał, jako materialną podstawę swojego rozstrzygnięcia. Trudno w tej sytuacji przyjmować, że Sąd Rejonowy zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania. Inną kwestią może być natomiast samo sformułowanie uzasadnienia uchylonego postanowienia sądu I instancji, ale wadliwości w tym zakresie, nawet gdyby uznać, że wystąpiły, nie uzasadniają wydania przez Sąd Okręgowy orzeczenia kasatoryjnego.

Odnosząc zastrzeżeń Sądu odwoławczego co do opinii biegłego z zakresu rolnictwa, które podnoszą, że ani postanowienie Sądu Rejonowego o dopuszczeniu dowodu, ani sama opinia biegłego nie wskazuje by jej przedmiotem była ocena dopuszczalności podziału przez pryzmat zasad prawidłowej gospodarki rolnej, należy wskazać, że uchybienia tego rodzaju mogą być uzupełnione w ramach postępowania dowodowego prowadzonego przez Sąd II instancji. Nie ma bowiem żadnych przeszkód, aby Sąd odwoławczy dopuścił dowód z dodatkowej opinii biegłego.

W tym stanie rzeczy, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie – art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. O kosztach postępowania zażaleniowego rozstrzygnięto zgodnie z art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1, 398²¹ i 394¹ § 3 k.p.c.

